

Nr 82

Regeringens proposition om ändringar i valutalagstiftningen, m. m.;

beslutad den 13 mars 1975.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för den åtgärd eller det ändamål som framgår av föredragandens hemställan.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

G.E. STRÄNG

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att valutaregleringen förlängs att gälla ytterligare ett år, dvs. för tiden den 1 juli 1975–den 30 juni 1976. För riksdagens yttrande framläggs i anslutning härtill förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutförordningen under samma tid.

I propositionen föreslås även vissa ändringar i valutalagstiftningen i syfte att anpassa denna till den nya regeringsformen. Bl. a. föreslås att bestämmelser om straff för valutabrott och förverkande på grund av valutabrott förs över från valutförordningen till valutalagen. I samband därmed föreslås att preskriptionstiden för valutabrott förlängs från två till fem år och, om brottet är grovt, från fem till tio år.

Enligt förslaget får riksbanken möjlighet att – i fall då valutabestämmelse har åsidosatts – förelägga vite för att rättelse skall ske. En tidigare gällande bestämmelse om krav på riksbankens tillstånd till försträckning mot säkerhet av borgen av s. k. valutaautlänning föreslås bli återinförd. Riksbanken föreslås också få vidgad rätt att föreskriva villkor om att avgift skall erläggas till riksbanken.

De nya bestämmelserna avses i huvudsak träda i kraft den 1 juli 1975.

1 Förslag till

Lag om ändring i valutalagen (1939:350)

Härigenom föreskrives i fråga om valutalagen (1939:350)¹

dels att i 4, 5, 6 a och 8 §§ ordet "Konungen" skall bytas ut mot "regeringen",

dels att 1, 2 och 9 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas fem nya paragrafer, 10–14 §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2 § första stycket samt 5 och 9 §§ träda i tillämpning. Då kriget upphört, *stadgar Konungen* senast före avslutandet av *den riksdagssession*, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger *Konungen*, efter hörande av fullmäktige i riksbanken, förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen godkänt, är detsamma för-

Kommer riket i krig, skola bestämmelserna i 2 § första stycket *och* 5 § träda i tillämpning. Då kriget upphört, *förordnar regeringen* senast före avslutandet av *det riksmöte*, som börjar näst efter krigets slut, att bestämmelserna icke vidare skola tillämpas; dock att vad nu sagts ej skall gälla, i den mån bestämmelserna alltjämt skola äga tillämpning på grund av förordnande enligt andra eller tredje stycket.

Vid krigsfara, vari riket befinner sig, äger *regeringen*, efter hörande av fullmäktige i riksbanken, förordna, att nämnda bestämmelser skola tillämpas. Sådant förordnande skall, vid äventyr att det eljest förfaller, inom en månad underställas riksdagen för dess prövning av frågan, huruvida förordnandet skall bestå. Blir förordnandet icke inom två månader från det underställningen skett av riksdagen godkänt, är detsamma för-

¹ Senaste lydelse

av

5 § 1959:262

6 a § 1974:458

lagens rubrik 1959:262.

² Senaste lydelse 1974:458.

Nuvarande lydelse

fallet. Upphör krigsfaran, skall senast före nästkommande riksdagssessions avslutande meddelat förordnande av *Konungen* upphävas, i den mån bestämmelserna icke på grund av förordnande jämlikt tredje stycket alltjämt skola gälla.

Då i andra fall än som avses i första och andra styckena så prövas nödvändigt för att nå de centrala mål som fastställts för den ekonomiska politiken *äger, på framställning av fullmäktige i riksbanken, Konungen med riksdagens samtycke förordna, att vad i 2 § första stycket samt 5 och 9 §§ stadgas helt eller delvis skall under viss tid, högst ett år varje gång, äga tillämpning. Såvitt angår 2 § första stycket 1), 2) och 4)–7) ävensom 5 § 1) och 3) samt 9 § må Konungen utan samtycke av riksdagen meddela förordnande som nu sagts, om riksdagens beslut ej kan utan synnerlig olägenhet avvaktas. Sådant förordnande skall inom en månad eller, om riksdagssession ej pågår, inom en månad från början av nästkommande session underställas riksdagen. Vad i andra stycket sägs om påföljden, därest underställning ej sker eller riksdagen ej inom två månader godkänner förordnandet, skall äga motsvarande tillämpning i fall som nu avses.*

Under tid, då bestämmelse i 2 § första stycket eller 5 § eller 9 § äger tillämpning, skola jämväl övriga däremot svarande stadganden i lagen tillämpas.

Då underställning av förordnande sker eller *samtycke till förordnande begäres*, skola även de föreskrifter, som *Konungen* i förordnandet med

Föreslagen lydelse

fallet. Upphör krigsfaran, skall senast före närmast följande riksmötes avslutande meddelat förordnande av *regeringen* upphävas, i den mån bestämmelserna icke på grund av förordnande jämlikt tredje stycket alltjämt skola gälla.

Då i andra fall än som avses i första och andra styckena så prövas nödvändigt för att nå de centrala mål som fastställts för den ekonomiska politiken *skola fullmäktige i riksbanken göra framställning om att regeringen föreslår riksdagen att, för en tid av högst ett år, antaga lag om tillämpning helt eller delvis av 2 § första stycket samt 5 § 1) och 3). Kan riksdagens beslut ej utan synnerlig olägenhet avvaktas, får regeringen förordna om tillämpning av dessa bestämmelser utom 2 § första stycket 3) och 8). Sådant förordnande skall inom en månad eller, om riksmöte ej pågår, inom en månad från början av närmast följande riksmöte underställas riksdagen. Vad i andra stycket sägs om påföljden, därest underställning ej sker eller riksdagen ej inom två månader godkänner förordnandet, skall äga motsvarande tillämpning i fall som nu avses.*

Under tid, då bestämmelse i 2 § första stycket eller 5 § äger tillämpning, skola jämväl övriga däremot svarande stadganden i lagen tillämpas.

Då underställning av förordnande sker eller *förslag till lag framlägges*, skola även de föreskrifter, som *regeringen* i förordnandet med stöd av

Nuvarande lydelse

stöd av *bestämmelserna i 2 § första stycket samt 5 och 9 §§* utfärdat eller avser att utfärda, föreläggas riksdagen.

Föreslagen lydelse

2 § första stycket och 5 § utfärdat eller avser att utfärda, föreläggas riksdagen.

2 §³

Konungen äger i förordnande, som av honom meddelas, föreskriva:

1) att allenast riksbanken samt efter dess bemyndigande, annan bank och postverket (valutabank), må driva handel med utländska sedlar och skiljemynt, med växlar, checkar, andra penninganvisningar och fordringar, som innefatta rätt till betalning i utländskt mynt (utländska betalningsmedel och utländska fordringar), ävensom med aktier, obligationer och likartade värdepapper, vilka äro utfärdade av någon, som är bosatt i utlandet (utländska värdepapper);

2) att utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper må, mot vederlag som bestämmes i svenskt mynt, förvärfvas och föryttras allenast i den omfattning och på de villkor *Konungen* eller, efter *Konungens* bemyndigande, riksbanken bestämmer;

3) att dylika tillgångar skola erbjudas riksbanken eller valutabank till inlösen mot kontant ersättning i svenskt mynt;

4) att svenska och utländska betalningsmedel, fordringar och värdepapper icke utan särskilt tillstånd må utföras ur riket eller på annat sätt överföras till utlandet eller överlätas å den, som är bosatt i utlandet;

5) att dylika tillgångar icke utan tillstånd av riksbanken må införas till riket;

6) att över värdepapper, som införas till riket eller som här förvaras för den, som är bosatt i utlandet, så ock över köpeskilling, som influtit vid försäljning av sådana värdepapper, ej må förfogas i vidare mån än *Konungen* eller, efter *Konungens* bemyndigande, riksbanken bestämmer;

7) att i annat hänseende än under 2)–6) sägs ej må över utländska be-

Regeringen får i förordnande, som den meddelar, föreskriva:

2) att utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper må, mot vederlag som bestämmes i svenskt mynt, förvärfvas och föryttras allenast i den omfattning och på de villkor *regeringen* eller, efter *regeringens* bemyndigande, riksbanken bestämmer;

6) att över värdepapper, som införas till riket eller som här förvaras för den, som är bosatt i utlandet, så ock över köpeskilling, som influtit vid försäljning av sådana värdepapper, ej må förfogas i vidare mån än *regeringen* eller, efter *regeringens* bemyndigande, riksbanken bestämmer;

7) att i annat hänseende än under 2)–6) sägs ej må över utländska be-

³ Senaste lydelse 1974:458.

Nuvarande lydelse

talningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper utan tillstånd av riksbanken förfogas annorledes än genom föryttring till riksbanken eller till valutabank; och

8) att *avgift som bestämmes* med stöd av meddelat förordnande skall tillfalla riksbanken.

Föreslagen lydelse

talningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper utan tillstånd av riksbanken förfogas annorledes än genom föryttring till riksbanken eller till valutabank;

8) att med stöd av meddelat förordnande *får bestämmas att avgift skall utgå och* tillfalla riksbanken; och

9) att annan än riksbanken eller Internationella regleringsbanken i Basel (*Banque des Règlements Internationaux*) icke får utan tillstånd av riksbanken ur riket utföra eller till riket införa guldmynt, obearbetat guld eller med obearbetat guld jämförligt halvfabrikat av guld.

Genom förordnande, som här avses, må ej inskränkning ske i riksbanken tillkommande befogenheter.

9 §⁴

För överträdelse av föreskrift, som meddelas med stöd av denna lag, må stadgas straff, högst fängelse i två år. Tillika må bestämmelse meddelas om förverkande till kronan av betalningsmedel, fordringar eller värdepapper, som brottet avser, eller av vederlag därför, så ock om utgivande av däremot svarande värde.

Till böter eller fängelse i högst ett år dömes den som uppsåtliga

1) bryter mot förbud eller villkor som meddelas med stöd av 2 § första stycket 1)–7),

2) använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå förbud som avses i 1),

3) genom oriktig uppgift förskaffar sig sådan rätt att förvärva eller avyttra utländska betalningsmedel eller utländska fordringar, som behövs enligt förordnande som meddelas med stöd av 2 § första stycket 2), eller riksbankens tillstånd, i den mån det behövs enligt förordnande som meddelas med stöd av samma stycke, eller

4) underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet som föreskrives med stöd av denna lag eller vid fullgörande av så-

⁴ Senaste lydelse 1964:195.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

dan skyldighet lämnar oriktig uppgift.

Är brott som avses i första stycket grovt, dömes till fängelse i högst två år.

Har gärning som avses i första stycket begåtts av grov oaktsamhet, dömes till böter.

Om ansvar för överträdelse av utförelse- eller införseljförbud som meddelas med stöd av 2 § första stycket 9) finnas bestämmelser i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

10 §

För försök till överträdelse av utförelse- eller införseljförbud som meddelas med stöd av 2 § första stycket 4) eller 5) och försök till brott som avses i 9 § första stycket 3) dömes till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

Ha flera medverkat till brott som avses i första stycket eller i 9 § första stycket äga 23 kap. 4 och 5 §§ brottsbalken motsvarande tillämpning.

11 §

Betalningsmedel, fordran eller värdepapper, som varit föremål för brott som avses i 9 § första stycket 1)–3) eller 10 § första stycket, eller vederlag därför får förklaras förverkat. I stället för sådan egendom kan dess värde helt eller delvis förklaras förverkat.

12 §

Den som ej har efterkommit vitesföreläggande som har meddelats med stöd av förordnande enligt denna lag får icke dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Allmänt åtal för brott mot denna lag får väckas endast efter anmälan av riksbanken.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

13 §

Utan hinder av 35 kap. 1 § brottsbalken får påföljd för brott som avses i 9 § första–tredje styckena samt 10 § ådömas, om den misstänkte har häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år eller, om brottet är grovt, inom tio år från brottet.

14 §

I fråga om utförsel- och införselbud, som meddelas med stöd av 2 § första stycket 4) eller 5) äga bestämmelserna i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling angående förundersökning m. m., beslag, husrannsakan och kroppsvisitation motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1975.

2 Förslag till**Lag om tillämpning av valutalagen (1939:350)**

Härigenom föreskrives att 2 § första stycket 1, 2 och 4–9 samt 5 § 1 och 3 valutalagen (1939:350) skall äga tillämpning under tiden den 1 juli 1975–den 30 juni 1976.

3 Förslag till

Förordning om ändring i valutaförordningen (1959:264)

Härigenom föreskrives i fråga om valutaförordningen (1959:264)¹

dels att 15–17, 19 och 21 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 3, 4, 6, 7, 7 a, 9, 10 a, 18 och 20 §§ samt rubrikerna närmast före 4 och 6 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i förordningen skall införas två nya paragrafer, 13 a och 13 b §§, av nedan angivna lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagna lydelse

3 §²

Riksbanken äger närmare bestämma, i vilken omfattning och på vilka villkor utländska betalningsmedel och utländska fordringar må, mot vederlag i svenskt mynt, förvärvas eller föryttras.

Är villkor förenat med föreskrift om att avgift skall utgå, må riksbanken även bestämma att avgiften skall tillfalla riksbanken.

Begränsning må ej ske i omfattningen av valutabanks förvärv från eller föryttring till allmänheten av utländska betalningsmedel eller utländska fordringar, som härröra från eller fordras för löpande betalning.

(Se vidare anvisning)

Om utförsel av betalningsmedel, fordringsbevis och värdepapper med mera

Om utförsel av betalningsmedel, värdepapper och guld med mera

4 §³

Värdepapper och andra betalningsmedel än växlar må ej utan riksbankens tillstånd utföras ur riket, dock att resande till utlandet må utföra resevaluta till belopp som riksbanken medgiver.

Värdepapper, andra betalningsmedel än växlar *samt guld och guldvaror som sägs i andra stycket* må ej utan riksbankens tillstånd utföras ur riket, dock att resande till utlandet må utföra resevaluta till belopp som riksbanken medgiver.

¹ Senaste lydelse av

15 § 1964:267

17 § 1963:176

19 § 1964:267

21 § 1960:262

² Senaste lydelse 1973:296.

³ Senaste lydelse 1963:176.

*Nuvarande lydelse***Om införsel av betalningsmedel och värdepapper, så ock om försäljning av värdepapper med mera**

Andra betalningsmedel än växlar må ej utan riksbankens tillstånd införas till riket, dock att resande från utlandet må införa resevaluta till belopp som riksbanken medgiver.

I den mån ej annat följer av 10 a § den som är bosatt här i riket skall

1) direkt eller genom annans förmedling, i annat fall än i första stycket avses, mottaga betalning från någon, som är bosatt i utlandet; *eller*

2) ikläda sig gäld till någon som är bosatt i utlandet, där ej fråga är om ingående av köpeavtal på inom branschen allmänt tillämpade köpevillkor eller om vidtagande av därmed jämförliga åtgärder.

Utan riksbankens tillstånd må värdepapper icke till riket införas annorledes än genom översändande till

Föreslagen lydelse

Förbudet i första stycket omfattar guld och följande guldvaror enligt tulltaxan (1971:920), nämligen

ur nr 71.07 obearbetat guld, inbegripet platinerat guld, och andra formvaror av guld och platinerat guld än bladguld,

ur nr 72.01 guldmynt.

Om införsel av betalningsmedel, värdepapper och guld, så ock om försäljning av värdepapper med mera6 §⁴

Andra betalningsmedel än växlar samt guld och guldvaror som sägs i 4 § andra stycket må ej utan riksbankens tillstånd införas till riket, dock att resande från utlandet må införa resevaluta till belopp som riksbanken medgiver.

I den mån ej annat följer av 10 a § fordras riksbankens tillstånd, därest

1) direkt eller genom annans förmedling, i annat fall än i första stycket avses, mottaga betalning från någon, som är bosatt i utlandet.

2) ikläda sig gäld till någon som är bosatt i utlandet, där ej fråga är om ingående av köpeavtal på inom branschen allmänt tillämpade köpevillkor eller om vidtagande av därmed jämförliga åtgärder. *eller*

3) lämna försträckning mot säkerhet av borgen av någon som är bosatt i utlandet.

7 §

Utan riksbankens tillstånd må värdepapper icke till riket införas annorledes än genom översändande till

⁴ Senaste lydelse 1963:176.

Nuvarande lydelse

riksbanken eller till valutabank. Sålunda införda värdepapper må av valutabank utlämnas allenast i samband med deras försäljning eller återförande till utlandet, såvida icke riksbanken annat medger.

Föreslagen lydelse

riksbanken eller till valutabank. Sålunda införda värdepapper må av valutabank utlämnas allenast i samband med deras försäljning *till någon som är bosatt i utlandet* eller återförande till utlandet, såvida icke riksbanken annat medger.

7 a §

I fråga om värdepapper och betalningsmedel gäller icke lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m.

I fråga om värdepapper och betalningsmedel gäller icke lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m. *I fråga om guld och guldvaror som sägs i 4 § andra stycket gäller nämnda lag med undantag av att gullet och guldvarorna ej få förvaras på tulllager eller i frihamn, förstöras, återutföras eller tagas om hand av annan än riksbanken på sätt som avses i 3 § andra stycket tullagen (1973:670).*

9 §⁵

Över utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden, som tillhöra någon här i riket bosatt, må ej, i den mån icke annat följer av 10 a §, utan riksbankens tillstånd så förfogas, att ägarens innehav av utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden därigenom förminskas; dock att sådant tillstånd ej erfordras för föryttring till riksbanken eller till valutabank eller till den, som erhållit tillstånd, varom i 2 § andra stycket under c) sägs.

Över utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden, som tillhöra någon här i riket bosatt, må ej, i den mån icke annat följer av 10 a §, utan riksbankens tillstånd så förfogas, att ägarens innehav av utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden därigenom förminskas; dock att sådant tillstånd ej erfordras för föryttring till riksbanken eller till valutabank eller till den, som erhållit tillstånd, varom i 2 § andra stycket under b) sägs.

Vad sålunda är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om andra utländska fordringar än banktillgodohavanden, så ock beträffande utländska värdepapper, där fordringarna eller värdepapperen tillhöra någon här i riket bosatt.

⁵ Senaste lydelse 1963:176.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*10 a §⁶

Utan hinder av vad i 5 §, 6 § andra stycket och 9 § första stycket stadgas äger den som är bosatt här i riket

1) genom valutabank och på betalningsväg, som anvisats av riksbanken, verkställa löpande betalning till eller till förmån för i utlandet bosatt person;

2) i Sverige verkställa betalning till eller till förmån för i utlandet bosatt person för arbetsprestation, som denne utfört i Sverige;

3) i Sverige verkställa betalning till eller till förmån för i utlandet bosatt person såsom gåva eller understöd till denne;

4) under vistelse utomlands verkställa betalning till i utlandet bosatt person för uppehållskostnader utomlands och för inköp för personligt bruk;

5) genom valutabank och på betalningsväg, som anvisats av riksbanken, mottaga löpande betalning från i utlandet bosatt person;

6) under vistelse utomlands mottaga betalning från i utlandet bosatt person för arbetsprestation, som betalningsmottagaren utfört utomlands; samt

7) i Sverige mottaga betalning från i utlandet bosatt person för uppehållskostnader här i riket och för inköp, som kunna antagas vara avsedda för köparens personliga bruk.

Med betalning genom valutabank skall vid tillämpning av denna paragraf jämsställas

dels betalning genom avräkning i kontokurantförhållande, under förutsättning att den här i riket bosatte betalaren eller betalningsmottagaren är skyldig föra handelsböcker och att riksbankens föreskrifter beträffande betalningsväg iakttas

dels betalning medelst postanvisning.

(Se vidare anvisning)

Med betalning genom valutabank skall vid tillämpning av denna paragraf jämsställas betalning genom avräkning i kontokurantförhållande, under förutsättning att den här i riket bosatte betalaren eller betalningsmottagaren är skyldig föra handelsböcker och att riksbankens föreskrifter beträffande betalningsväg iakttas.

(Se vidare anvisning)

13 a §

Har åtgärd vidtagits i strid mot denna förordning eller mot föreskrift som meddelats med stöd av förordningen, får riksbanken förelägga den som kan förfoga över den egendom åtgärden avsåg eller det som har trätt i stället för egendomen att vidtaga rättelse. Motsvarande gäller, om villkor som riksbanken har uppställt vid lämnande av tillstånd enligt förordningen har åsido-

⁶ Senaste lydelse 1963:176.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

satts. Meddelas föreläggande får vite utsättas.

Föreläggande enligt första stycket får riktas mot den som har förvärvat rätt till egendomen eller det som har trätt i dess ställe endast om förvärvet har skett på grund av giftorätt, arv eller testamente eller genom gåva eller om förvärvaren därvid har haft vetskap om eller skälig anledning till antagande om sambandet mellan det förvärvade och åtgärden eller åsidosättandet av villkoret.

Föreläggande enligt första stycket får ej meddelas, om egendomen, vederlag för den eller dess värde har förklarats förverkat.

13 b §

Tillstånd eller föreskrift som meddelas med stöd av denna förordning får förenas med villkor att avgift skall utgå och att avgiften skall tillfalla riksbanken.

18 §⁷

Den som åsidosätter föreskrift, som med stöd av denna förordning meddelats av riksbanken, dömes, där ej gärningen i 15 eller 16 § är belagd med straff, till dagsböter.

Bryter någon mot förbud, som i 7 § valutalagen avses, dömes ock till dagsböter, om han ej är underkastad ansvar för tjänstefel.

Den som åsidosätter föreskrift, som med stöd av denna förordning meddelats av riksbanken, dömes, där ej gärningen är belagd med straff i 9 eller 10 § valutalagen (1939:350), till böter.

20 §

Brott mot denna förordning må av allmän åklagare åtalas endast efter angivelse, såvitt angår i 18 § andra stycket omförmäld förseelse, vilken ej innefattar tjänstefel, av målsäganden och eljest av riksbanken. Åtalet anhängiggöres vid allmän domstol.

Brott mot 18 § må av allmän åklagare åtalas endast efter angivelse av riksbanken. Åtalet anhängiggöres vid allmän domstol.

⁷ Senaste lydelse 1964:267.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Det ankommer på vederbörande länsstyrelse att på framställning av riksbanken, efter prövning av förekommande förhållanden, förordna om uttagande av vite, som i 13 § fjärde stycket sägs.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1975 utom såvitt avser den ändring av

1. 18 § som innebär att andra stycket upphäves,
2. 20 § första stycket som innebär att hänvisningen till 18 § andra stycket upphäves.

I de hänseenden som avses i 1 och 2 träder förordningen i kraft den 1 januari 1976.

Kungörelsen (1960:485) om förbud i vissa fall mot införsel och utförsel av obearbetat guld m. m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1975.

4 Förslag till

Förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264)

Härigenom föreskrives att valutaförordningen (1959:264), som enligt kungörelse (1974:461) gäller till utgången av juni 1975, skall äga fortsatt giltighet till utgången av juni 1976.

FINANSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1975-03-13

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Andersson, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Bengtsson, Norling, Löfberg, Lidbom, Carlsson, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén

Föredragande: statsrådet Sträng

Proposition om ändringar i valutalagstiftningen, m. m.

1 Inledning

Enligt valutalagen (1939:350) kan regeringen på framställning av fullmäktige i riksbanken under vissa förutsättningar förordna om valutareglering i enlighet med närmare bestämmelser i lagen. I allmänhet får sådant förordnande meddelas för högst ett år i sänder och endast efter riksdagens samtycke. Därvid skall även de valutareglerande föreskrifter som regeringen avser att meddela föreläggas riksdagen. Dessa föreskrifter är intagna i valutaförordningen (1959:264).

Förordnande om valutareglering har senast meddelats för tiden den 1 juli 1974 – den 30 juni 1975.

I skrivelse den 30 januari 1975 har fullmäktige i Sveriges riksbank hemställt om fortsatt valutareglering under tiden den 1 juli 1975 – den 30 juni 1976 och om att regeringen framlägger förslag om att valutaförordningen (1959:264, ändrad senast 1974:460) med vissa ändringar skall äga fortsatt giltighet till utgången av juni 1976.

Över riksbanksfullmäktiges skrivelse har remissyttranden avgetts av fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen och Post- och Kreditbanken, PK-banken.

2 Nuvarande ordning

Valutalagen (1939:350, ändrad senast 1974:458) gäller fr. o. m. den 1 juli 1959 tills vidare. Valutalagen är en fullmaktslag. Den ger sålunda regeringen befogenhet att under vissa i lagen angivna förutsättningar förordna om valutareglering.

De närmare förutsättningarna för valutareglering anges i 1 §. Paragrafen

innehåller i första och andra styckena regler för fall av krig och krigsfara. I tredje stycket finns bestämmelser om valutareglering för andra fall. Där uppställs som förutsättning för förordnande om valutareglering att ett sådant förordnande bedöms vara nödvändigt för att nå de centrala mål, som fastställs för den ekonomiska politiken.

Förordnande om valutareglering i andra fall än vid krig eller krigsfara meddelar regeringen med riksdagens samtycke efter framställning av riksbanksfullmäktige. Om riksdagens samtycke inte skulle kunna avvaktas utan synnerlig olägenhet, kan regeringen emellertid utan sådant samtycke intermistiskt förordna om valutareglering i viss utsträckning.

När regeringen begär riksdagens samtycke till förordnande om valutareglering skall även de valutareglerande föreskrifter som regeringen avser att utfärda med stöd av den begärda fullmakten föreläggas riksdagen. Huvudbestämmelserna om vad sådana föreskrifter får innehålla finns i 2 § första stycket punkterna 1–8. Sålunda kan föreskrivas att endast riksbanken och, efter riksbankens bemyndigande, annan bank och postverket (valutabank) får driva handel med utländska sedlar och skiljemynt, med sådana växlar, checkar, andra penninganvisningar och fordringar, som innefattar rätt till betalning i utländskt mynt (utländska betalningsmedel och utländska fordringar), samt med sådana aktier, obligationer och likartade värdepapper, som är utfärdade av någon som är bosatt i utlandet (punkt 1).

Vidare kan föreskrivas, att utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper endast i den omfattning och på de villkor regeringen eller – efter regeringens bemyndigande – riksbanken bestämmer får förvärfvas och föryttras mot vederlag i svenskt mynt (punkt 2). För att tillgodose behovet av utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper kan föreskrivas om att sådana tillgångar skall erbjudas riksbanken eller valutabank till inlösen mot kontant ersättning i svenskt mynt (punkt 3).

Bestämmelser kan meddelas om att svenska och utländska betalningsmedel, fordringar och värdepapper inte utan särskilt tillstånd får utföras ur Sverige eller på annat sätt överföras till utlandet eller överlåtas på den som är bosatt i utlandet (punkt 4) och att sådana tillgångar inte får införas till Sverige utan tillstånd av riksbanken (punkt 5). Dessutom kan föreskrivas att ingen får förfoga över värdepapper, som införs till Sverige eller som förvaras här för utomlands bosatt person, eller över köpeskilling, som har influtit vid försäljning av sådana värdepapper, i vidare mån än regeringen eller – efter regeringens bemyndigande – riksbanken bestämmer (punkt 6).

Vidare kan helt allmänt förordnas, att ingen får utan tillstånd av riksbanken förfoga i annat hänseende än förut nämnts över utländska betalningsmedel, utländska fordringar och utländska värdepapper på annat sätt än genom överlåtelse till riksbanken eller till valutabank (punkt 7).

Slutligen föreskrivs att avgift som bestäms med stöd av meddelat förordnande skall tillfalla riksbanken (punkt 8). Genom förordnande som avses

i punkterna 1–8 får inskränkning inte ske i riksbanken tillkommande befogenheter.

Enligt 2 a § skall riksbanken ta förordnande om valutareglering i anspråk för att främja penning- och valutapolitiken. Riksbanken får därvid beakta industri- och sysselsättningspolitiska strävanden. Av hänsyn till sådana strävanden får riksbanken emellertid avslå en framställning endast då bifall till framställningen – på grund av beloppets storlek eller andra faktorer – skulle åsamka landets intressen utomordentlig skada.

Utan hinder av sådana valutareglerande bestämmelser som regeringen meddelar med stöd av 2 § kan riksbanken enligt 3 § meddela bankaktiebolag eller annan tillstånd att på de villkor riksbanken bestämmer driva sådan rörelse med utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden som riksbanken finner behövlig för att allmänheten skall få medel för resändamål.

När det anses behövt för tillsyn över efterlevnaden av ett valutareglerande förordnande, kan regeringen enligt 5 § föreskriva skyldighet att förete handelsböcker jämte därtill hörande handlingar (punkt 1) och medge polismyndighet, riksbanken eller av denna förordnad tjänsteman rätt att öppna och granska sådana brev och andra försändelser till eller från utlandet som finns i postverkets vård (punkt 2). Regeringen kan även i övrigt meddela de föreskrifter, som behövs för att genomföra förordnandet och för att hindra åtgärder som är ägnade att uppenbart motverka ändamålet med detta (punkt 3).

Riksbankens beslutanderätt enligt valutalagen utövas inom riksbanken av en styrelse (valutastyrelsen), som består av sju ledamöter utom vid handläggning av ärenden rörande direkta investeringar utomlands, då den består av elva ledamöter (6 a § första stycket). Regeringen utser tre av ledamöterna. Två av dessa skall tjänstgöra endast i ärenden rörande direkta investeringar utomlands. Övriga ledamöter utses av riksbanksfullmäktige. Suppleanter utses i samma ordning som ledamöterna. Valutastyrelsens beslut får överklagas hos riksbanksfullmäktige. Om minst tre av de ledamöter eller suppleanter, som har deltagit i styrelsens beslut, yrkar det skall beslutet underställas fullmäktige för prövning. Mot fullmäktiges beslut får talan ej föras (6 a § andra–fjärde styckena).

I 7 § finns en bestämmelse om tystnadsplikt. Har någon på grund av sin befattning med ärende som avses i lagen fått del av enskildas förhållanden får han inte yppa vad som sålunda har blivit känt för honom i vidare mån än ärendets beskaffenhet kräver det.

För överträdelse av föreskrift, som har meddelats med stöd av valutalagen, får enligt 9 § föreskrivas straff, högst fängelse i två år. Dessutom kan meddelas bestämmelser om förverkande till kronan av betalningsmedel, fordringar eller värdepapper, som brottet avser, eller av vederlag för sådan egendom eller om utgivande av motsvarande värde.

Förordnande om valutareglering enligt de fr. o. m. den 1 juli 1959 gällande

bestämmelserna gavs första gången för tiden fr. o. m. samma dag t. o. m. den 30 juni 1960. Därefter har getts förnyade förordnanden, senast för tiden den 1 juli 1974 – den 30 juni 1975. Sålunda har Kungl. Maj:t genom kungörelsen (1974:459) om tillämpning av valutalagen – med riksdagens samtycke och med stöd av 1 § tredje stycket valutalagen – förordnat, att bestämmelserna i 2 § första stycket 1, 2 och 4–8, 5 § 1 och 3 samt 9 § samma lag skall äga fortsatt tillämpning under den angivna tidsperioden. Föreskrifterna om hembudsskyldighet – 2 § första stycket 3 – och om brevkontroll – 5 § 2 – omfattas däremot inte av förordnandet.

De valutareglerande föreskrifter, som Kungl. Maj:t har meddelat med stöd av valutalagen, återfinns i *valutaförordningen* (1959:264). Denna har i enlighet med 1 § tredje stycket valutalagen utfärdats efter riksdagens hörande. Förordningen gällde ursprungligen endast för tiden t. o. m. den 30 juni 1960 men har, likaledes efter riksdagens hörande, tillagts fortsatt giltighet för ett år i sänder, senast för tiden t. o. m. den 30 juni 1975 genom kungörelse (1974:461).

Valutaförordningen innehåller f. n. i stort sett följande. Efter en inledande bestämmelse i 1 §, vari ges vissa grundläggande definitioner, finns i 2 § första stycket en föreskrift, som lägger all växling mellan utländsk och svensk valuta under riksbankens kontroll. Förvärv av utländska betalningsmedel eller fordringar mot vederlag i svenskt mynt eller föryttring av sådana tillgångar får ske endast från respektive till riksbanken eller genom dess förmedling. Från denna föreskrift medges dock vissa undantag. Riksbanken kan sålunda enligt 2 § andra stycket ge bankaktiebolag, sparbank och postverket tillstånd att för egen eller riksbankens räkning driva handel med utländska betalningsmedel och utländska fordringar. Vidare kan riksbanken bevilja bank eller annan tillstånd att driva sådan rörelse med utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden som riksbanken finner behövlig för att allmänheten skall få medel för reseändamål. Bank som enligt den först återgivna undantagsbestämmelsen erhållit det vidsträcktare tillståndet att driva valutahandel kallas i förordningen, liksom i valutalagen, valutabank.

Riksbanken får enligt 3 § första stycket närmare bestämma i vilken omfattning och på vilka villkor utländska betalningsmedel och utländska fordringar får förvärvas eller föryttras mot vederlag i svenskt mynt. I ett andra stycke i paragrafen sägs att, om villkor är förenat med föreskrift om att avgift skall utgå, riksbanken även får bestämma att avgiften skall tillfalla riksbanken. I tredje stycket finns en bestämmelse om förvärv och föryttring av sådana utländska betalningsmedel eller utländska fordringar som härrör från eller fordras för löpande betalning. Det föreskrivs sålunda att den omfattning i vilken valutabank förvärvar sådana från eller föryttrar sådana till allmänheten inte får begränsas.

Efter regleringen av valutahandeln upptar valutaförordningen tre olika avsnitt som innehåller skilda förbud mot valutadispositioner utan riksan-

kens tillstånd. Dessa förbud gäller numera väsentligen s. k. kapitalbetalningar. För löpande betalningar ges nämligen i ett följande avsnitt bestämmelser om vittgående undantag från de allmänna förbudsreglerna.

Det första av de tre nyssnämnda avsnitten innehåller förbud mot utströmning ur landet av de värden som berörs av valutareglerna (4 och 5 §§), under det att det andra avsnittet innehåller motsvarande förbud i fråga om den ingående strömmen (6–8 §§). Dessa förbud beträffande utgående och ingående betalningsströmmar svarar i stor utsträckning mot varandra. Förbud råder sålunda mot att utan riksbankens tillstånd utföra eller införa andra betalningsmedel än växlar. Resande får emellertid utföra och införa resevaluta till belopp som riksbanken medger. Utförsel förbudet gäller utan inskränkning även värdepapper, under det att förbud mot införsel av värdepapper gäller endast i den mån de inte införs genom översändande till riksbanken eller till valutabank. Det finns emellertid särskilda regler för förfogandet över värdepapper som har införts. Valutabank får lämna ut sådana värdepapper endast i samband med att de säljs eller återförs till utlandet, såvida inte riksbanken medger annat. För försäljning av värdepapperen krävs tillstånd. När riksbanken ger tillstånd kan den bestämma i vilken ordning försäljningen skall ske och i vilken omfattning säljaren får förfoga över köpeskillingen.

I avsnittet om utgående betalningsströmmar ges, utöver förbud mot konkret utförsel, ett allmänt förbud för den som är bosatt i Sverige (s. k. valutainlämning) att betala till den som är bosatt i utlandet (s. k. valuta utlämning) eller till förmån för valuta utlämning. På motsvarande sätt föreskrivs i avsnittet om ingående betalningsströmmar principiellt förbud för valutainlämning att direkt eller genom annans förmedling ta emot betalning från valuta utlämning. Några närmare anvisningar om vad som avses med betalning lämnas inte. Vissa förfaranden anges emellertid uttryckligen som förbjudna. Hit hör att tillgodohavande här i riket förs över till konto eller räkning som förs i utlandet, att betalningsmedel, värdepapper eller fordringsbevis av presentationspappers karaktär överläts till valuta utlämning och att valutainlämning gör inbetalning på eller överföring till konto eller räkning som förs i Sverige till förmån för valuta utlämning. I avsnittet om ingående betalningar finns vidare ett förbud för valutainlämning att ikläda sig skuld till valuta utlämning, om det inte är fråga om ingående av köpeavtal på sådana villkor som allmänt tillämpas inom branschen eller om därmed jämförliga åtgärder.

I det tredje av de förut angivna avsnitten av valutaförordningen (9 och 10 §§) förbjuds valutainlämning att utan riksbankens tillstånd förfoga över utländska betalningsmedel och utländska banktillgodohavanden på sådant sätt att hans innehav av sådana tillgångar minskas. Tillstånd fordras dock inte för föryttring till riksbanken eller till valutabank eller till försäljningsställe för resevaluta. Ett motsvarande förfogandeförbud gäller även för valutainlämnings innehav av andra utländska fordringar än banktillgodohavan-

den liksom hans innehav av utländska värdepapper. För att hindra att valutaförordningens bestämmelser kringgås har det vidare föreskrivits att valutainlämning, som gentemot utlandet har rätt att kräva betalning eller som gentemot utlandet ådragit sig betalningsskyldighet, inte får medge anstånd med eller uppskjuta betalningen eller träffa avtal om betalning på annat sätt än med vanliga betalningsmedel, såvitt inte annat följer av handelsbruk. Valutainlämning får inte heller, i syfte att kringgå valutaförordningens bestämmelser, till valutaautlämning, med vilken han har gemensamt ekonomiskt intresse, sälja eller av honom köpa varor till annat pris än det som i allmänhet gäller eller i samma syfte vidta andra liknande åtgärder.

Löpande betalningar i allmänhet har undantagits från valutareglering. I 10 a § har angetts de löpande betalningar som kan ske utan hinder av de tidigare återgivna förbudsreglerna. Sålunda får valutainlämning genom valutabank och på betalningsväg, som riksbanken har anvisat såväl verkställa som ta emot löpande betalning i förhållande till valutaautlämning. Med betalning genom valutabank jämföras här dels betalning genom avräkning i kontokurantförhållande – under förutsättning att valutainlämningen är bokföringsskyldig och att riksbankens föreskrifter om betalningsväg iakttas – dels betalning med postanvisning. Vidare undantas vissa direkta betalningar mellan valutainlämningar och valutaautlämningar från valutaregleringen. Sålunda får valutainlämning verkställa betalning i Sverige till eller till förmån för valutaautlämning, dels för arbetsprestation, som denne utfört i Sverige, dels som gåva eller understöd till denne. Valutainlämning får dessutom under vistelse utomlands betala valutaautlämning för uppehållskostnader utomlands och för inköp för personligt bruk. På motsvarande sätt får valutainlämning under vistelse utomlands ta emot betalning från valutaautlämning för arbetsprestation, som valutainlämningen har utfört utomlands. Vidare får valutainlämning ta emot betalning i Sverige från valutaautlämning för dennes uppehållskostnader här och för inköp, som kan antas vara avsedda för köparens personliga bruk.

I en särskild anvisning till 3 och 10 a §§ anges vad som i valutaförordningen avses med löpande betalning. Hit hör exempelvis normala likvider vid export och import av varor och tjänster, omkostnader med anledning därav, andra normala betalningar i samband med näringsverksamhet, vissa försäkringsbetalningar, ränta och annan avkastning av kapitaltillgång, normala reseutgifter samt pensioner, understöd och liknande personliga betalningar. I anvisningen har uttryckligen angetts, att betalning i samband med direkt investering, värdepappersöverlåtelse, personlig kapitalöverföring eller annan kapitalbetalning inte anses som löpande betalning. Riksbanken meddelar de närmare föreskrifter som fordras för att bestämma vad som skall hänföras till löpande betalning.

I 11–14 §§ finns vissa särskilda bestämmelser. Av dessa skall här endast 13 § närmare beröras. Denna paragraf innehåller bestämmelser som ger riksbanken möjlighet att ålägga var och en som uppehåller sig i Sverige att

deklarerar bl. a. sina utländska betalningsmedel, fordringar och värdepapper, honom tillhöriga guldvaror (guld, guldarbeten, guldmynt) här i landet samt sina tillgångar och skulder i utlandet. Underlåter någon att fullgöra sin uppgiftsskyldighet kan riksbanken förelägga honom vite. Om det behövs för att få nödiga upplysningar kan riksbanken också vid vite förelägga uppgiftsskyldig att tillhandahålla sina handelsböcker jämte dithörande handlingar.

Valutaförordningen avslutas med ett avsnitt som innehåller ansvarsbestämmelser (15–21 §§). Bestämmelsen i 15 § första stycket träffar den som bryter mot någon av föreskrifterna i 2 och 4–10 §§ (punkt 1), som använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå förbud som gäller enligt sådan föreskrift (punkt 2), som genom oriktig uppgift förskaffar sig rätt att förvärva eller föryttra utländska betalningsmedel eller utländska fordringar mot vederlag i svenskt mynt eller riksbankens tillstånd, där sådant behövs (punkt 3), som underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet som riksbanken har föreskrivit med stöd av 13 § valutaförordningen (punkt 4) eller som avger oriktig uppgift vid fullgörande av denna uppgiftsskyldighet (punkt 5). Ansvar enligt 15 § första stycket förutsätter uppsåt. Straffet är böter eller fängelse i högst ett år eller – om brottet är grovt – fängelse i högst två år. Har gärningen inte förövats uppsåtligen utan av grov oaktsamhet är straffet böter. I 15 § avses endast fullbordade brott. Brott som är straffbara redan på försöksstadiet är enligt 16 § olovlig utförsel och införsel i strid mot förordningen samt lämnande av oriktig uppgift enligt 15 § första stycket 3). Medverkan till uppsåtligt brott som nu har nämnts föranleder ansvar enligt brottsbalkens bestämmelser om medverkan till brott. Enligt 18 § första stycket kan den som åsidosätter föreskrift som riksbanken har meddelat med stöd av valutaförordningen dömas till böter, om gärningen inte är straffbelagd i 15 eller 16 §. I andra stycket av samma paragraf föreskrivs också bötesstraff för den som bryter mot tystnadsplikt enligt 7 § valutalagen. Denna straffbestämmelse är dock inte tillämplig, om han är underkastad ansvar för tjänstefel.

Betalningsmedel, fordran eller värdepapper kan enligt 17 § förklaras förverkat helt eller delvis, om fråga är om uppsåtligt brott enligt 15 eller 16 § med undantag av brott som avser en av riksbanken föreskriven uppgiftsskyldighet. I stället för egendom som brottet avser kan vederlag eller värdet av egendomen förklaras förverkat. Förverkande får inte ske hos den som har förvärvat egendomen eller särskild rätt till den i god tro.

Brott mot valutaförordningen får åtalas endast efter angivelse – såvitt avser brott mot tystnadsplikt som inte innefattar tjänstefel – av målsäganden och annars av riksbanken. I fråga om förbuden mot utförsel och införsel äger bestämmelserna i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling (ändrad senast 1973:672) angående förundersökning m. m., beslag, husrannsakan och kroppsvisitation motsvarande tillämpning.

En författning som också kan anses falla inom valutalagstiftningens om-

råde är kungörelsen (1960:485) om förbud i vissa fall mot införsel och utförsel av obearbetat guld m. m. (ändrad senast 1973:1040). Enligt kungörelsen får ingen annan än riksbanken eller Internationella regleringsbanken i Basel (Banque des Règlements Internationaux) införa eller utföra obearbetat guld (guld och guldlegeringar, platinerat guld inbegripet), vissa halvfabrikat av guld (stänger, plåtar, tråd, rör och andra formvaror av guld, guldlegeringar och platinerat guld, med undantag av bladguld) och guldmynt som inte är avsedda för samlarändamål. Riksbanken får medge undantag från förbudet. Med vissa inskränkningar är lagen (1973:980) om transport, förvaring och förstöring av införselreglerade varor, m. m. tillämplig beträffande berörda varor. I fråga om påföljd för olovlig införsel och utförsel av guld och de nämnda guldvarorna och för försök till sådant brott hänvisas till lagen om straff för varusmuggling.

3 Fortsatt valutareglering

Riksbanksfullmäktige har i sin skrivelse hemställt om fortsatt valutareglering under tiden den 1 juli 1975 – den 30 juni 1976. Fullmäktige anför att anledning alltjämt föreligger att med stöd av valutalagen utfärda valutareglerande föreskrifter och att i sak samma fullmakter i valutalagen som f. n. är i kraft bör gälla också under nästkommande budgetår. Om riksdagen lämnar bemyndigande till fortsatt valutareglering, föreslås att giltigheten av valutaförordningen förlängs. Fullmäktiges hemställan avser sålunda att regeringen måtte *dels* begära riksdagens bemyndigande att vad som föreskrivs i 2 § första stycket 1, 2 och 4–8, 5 § 1 och 3 samt 9 § valutalagen skall äga fortsatt giltighet under tiden den 1 juli 1975 – den 30 juni 1976, *dels* föreslå att valutaförordningen med vissa ändringar skall äga fortsatt giltighet till utgången av juni 1976.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska sparbanksföreningen och Post- och Kreditbanken, PK-banken har ingen erinran mot framställningen om fortsatt valutareglering. *Svenska bankföreningen* vill med hänsyn till nuvarande betalningssvårigheter inte heller motsätta sig att valutaregleringen förlängs ytterligare ett år men anser att vissa liberaliseringar av regleringen och dess tillämpning snarast bör genomföras. Till stöd för sin uppfattning anför bankföreningen synpunkter som är likartade dem föreningen har framfört i sina remissyttranden över framställningarna om fortsatt valutareglering tidigare år (det senaste yttrandet se prop. 1974:89 s. 65–67). Enligt bankföreningen utgör valutaregleringen sålunda ett betydande hinder mot näringslivets expansion. Valutarestriktionerna måste därför utformas och tillämpas så att minsta möjliga störningar uppstår för näringslivet. Restriktionerna bör avskaffas eller uppmjukas så snart det är möjligt. En reglering som har varit i kraft så länge som den svenska valutaregleringen bör enligt bankföreningens mening då och då ses över grundligt och förutsättningslöst omprövas såväl när det gäller de olika restriktionerna som sådana som när det gäller reglernas

tillämpning i praktiken. De nuvarande mycket omfattande och detaljerade valutaföreskrifterna är komplicerade och leder därför till osäkerhet och risk för missförstånd vid tolkningen. I fråga om det svenska näringslivets möjligheter att utnyttja den internationella lånemarknaden framhåller bankföreningen att – trots att villkoren vid företags och bankers upplåning utomlands för att finansiera investeringar och handel har stegvis mjukats upp under år 1974, något som näringslivet har hälsat med tillfredsställelse – vissa krav återstår beträffande de reella löptiderna vid krediter i utlandet som försvårar upplåning utomlands. Det är bankföreningens förhoppning att det under år 1975 skall tas ytterligare steg för att en mer flexibel tillämpning av valutaregleringen på detta område skall uppnås. Vidare framhålls bl. a. att företagens behov av att kunna skydda sig mot kursförluster har ökat, nämligen mot de kursförluster som är förenade med framtida betalningar i utländsk valuta. Företagens möjligheter att kurssäkra sina utlandsbetalningar försvåras emellertid av att nuvarande valutabestämmelser i vissa avseenden begränsar de svenska bankernas rörelsefrihet att göra terminsaffärer för kundernas räkning. Bankföreningen anser att sådana utbetalningar som myndigheterna tillåter också bör få kurssäkras genom terminsaffärer. Bankernas omfattande rapportering om sina valutaaffärer ger enligt bankföreningens mening riksbanken fullgoda möjligheter att följa den utveckling som kan bli följden av en större frihet att göra terminsaffärer.

4 Ändringar i valutalagstiftningen

Fullmäktige i Sveriges riksbank föreslår ändringar i valutaförordningens bestämmelser i fråga om föreläggande av vite, borgen av valutaautlänning och särskild avgift. Fullmäktige föreslår också vissa redaktionella ändringar och förtydliganden i valutaförordningen. Slutligen påpekar fullmäktige att den nya regeringsformen, som trädde i kraft den 1 januari 1975, synes föranleda att valutaförordningens straff- och förverkandebestämmelser bör överföras till valutalagen.

Fullmäktige konstaterar att bestämmelserna i 13 § valutaförordningen om föreläggande av vite inte på länge har tagits i anspråk. Enligt fullmäktige är det önskvärt att möjligheterna att förelägga vite inom valutaregleringens område vidgas att allmänt avse rättelse av oriktigt företagna förmögenhetsdispositioner liksom uppfyllande av villkor som riksbanken har ställt med stöd av valutaförordningen. Är fråga om valutabrott kan visserligen föranstaltas om åtal, vilket kan leda till såväl straff som, vid uppsåtligt brott, förverkande enligt 17 § valutaförordningen. Vid vissa överträdelser av valutaförordningen kan det dock enligt fullmäktige te sig som en alltför långtgående åtgärd att ta i anspråk den rättsliga apparaten genom polisutredning, åtal, domförande och exekution. Fullmäktige påpekar att bestämmelsen i 20 § valutaförordningen, att valutabrott får åtalas endast efter angivelse från riksbanken, också förutsätter att riksbanken i vissa fall

skall kunna avstå från åtal. Det framhålls vidare att en genom valutabrott åstadkommen valutaskada i allmänhet inte kan avhjälpas genom förverkande. För att t. ex. kompensera en överträdelse av valutaförordningen som består i att belopp har placerats utomlands eller i att ett utländskt bolag har bildats fordras positiva åtgärder från ägaren för att beloppet skall återföras eller bolaget avvecklas och insatsen återföras. När en valutaöverträdelse har skett men förverkande inte kommer till stånd eller inte är till fyllest för att avhjälpa den valutaskada som har uppstått, blir det av betydelse att riksbanken har möjlighet att genom vite framtvunga de positiva åtgärder som krävs härför. Fall kan också tänkas då någon genom ett valutabrott har vunnit en så betydande fördel att det för honom ter sig mera ekonomiskt lönsamt att ta konsekvenserna av ett åtal än att rätta vad som har förbrutits. Alldeles särskilt kan detta gälla om det är föreskrifter som riksbanken har meddelat med stöd av förordningen som har överträtts. I sådant fall kan nämligen förverkande inte ske och straffsatsen är – som framgår av 18 § valutaförordningen – begränsad till dagsböter. Här åter preskription inträtt saknas varje möjlighet att framtvunga rättelse av oriktigt företagna förmögenhetsdispositioner, låt vara att preskriptionstiden just för förverkande kan förlängas enligt 36 kap. 9 § brottsbalken. Fullmäktige anser att det därför bör föreskrivas en allmän möjlighet för riksbanken att genom föreläggande av vite framtvunga sådana positiva åtgärder som erfordras för att eliminera en valutaskada uppkommen genom överträdelse av valutaförordningen eller av föreskrift som riksbanken meddelat med stöd av förordningen. Vite bör kunna föreläggas även vid underlåtenhet att efterkomma villkor som uppställts av riksbanken vid meddelande av generell dispens eller särskilt tillstånd. Vitesföreläggande bör kunna riktas inte bara mot den direkt ansvarige utan även mot den vidare personkrets, mot vilken enligt 36 kap. 4 § brottsbalken förverkandeyrkande kan framställas. Valutalagen synes i 5 § 3) erbjuda stöd för utfärdande av föreslagen bestämmelse om vite. Om en sådan bestämmelse införs i valutaförordningen, bör den enligt riksbanksfullmäktiges mening kunna infogas närmast efter den nuvarande regeln om vite i en ny 13 a §.

År 1949 infördes i valutaförordningen en föreskrift om att riksbankens tillstånd fordrades, om försträckning lämnades mot säkerhet av borgen av valuta utlänning, dvs. någon som var bosatt i utlandet (prop. 1949:206, BaU 43). Föreskriften infördes på förslag av bankofullmäktige som i sin skrivelse med hemställan om förlängning av valutaregleringen bl. a. anförde:

Frågan om lämnandet av kredit här i riket mot borgen av någon i utlandet bosatt är icke uttryckligen reglerad i valutaförordningen. Frågan har huvudsakligen betydelse antingen då utländskt bolag önskar finansiera investering i Sverige genom att svenskt dotterbolag här upptager kredit mot moderbolagets borgen i stället för att för finansieringen erforderliga medel överföras till Sverige eller då svenskt dotterbolag endast genom krediter i Sverige mot utländskt moderbolags borgen kan anskaffa medel för de

transfereringar till utlandet – t. ex. på grund av utdelning – som i och för sig kunna medgivas. Valutaförordningen torde följaktligen böra kompletteras med en bestämmelse om att riksbankens tillstånd erfordras för iklädande av gäld mot borgen av någon i utlandet bosatt. Ifrågavarande bestämmelse torde kunna intagas under 6 § andra stycket som en särskild punkt mellan nuvarande punkterna 1) och 2).

Bestämmelsen utmönstrades ur valutaförordningen i samband med att riksdagen år 1960 förlängde valutaregleringen. Bestämmelsen slopades på förslag av bankofullmäktige, som konstaterade att dispens regelmässigt brukat beviljas från förbudet och att behov därav därför inte vidare förelåg. Till denna bedömning anslöt sig departementschefen liksom riksdagen (prop. 1960:127, BaU 22, rskr 331).

Riksbanksfullmäktige anför att det i nuvarande valutaläge åter är önskvärt att kunna övervaka bl. a. finansieringen av de utlandsägda dotterbolagens investeringar i Sverige så att skäliga bidrag till dessa lämnas från moderbolaget i utlandet. Fullmäktige föreslår därför att en regel av det innehåll som gällde mellan åren 1949 och 1960 införs i valutaförordningen.

Enligt 3 § första stycket valutaförordningen kan riksbanken närmare bestämma i vilken omfattning och på vilka villkor utländska betalningsmedel och utländska fordringar får – mot vederlag i svenskt mynt – förvärvas eller föryttras. I paragrafens andra stycke föreskrivs att, om villkor är förenat med föreskrift om att avgift skall utgå, riksbanken även får bestämma att avgiften skall tillfalla riksbanken. Riksbanksfullmäktige framhåller att den senare föreskriften genom sin placering har kommit att anknytas till sådana villkor som behandlas i första stycket av samma paragraf. Även andra tillstånd enligt valutaförordningen än sådana som avser omväxling mellan svensk och främmande valuta kan emellertid enligt fullmäktige tänkas belagda med avgifter. För att klarlägga att även en avgift av sådant slag skall kunna behandlas som övriga avgifter torde den nuvarande regeln i 3 § andra stycket valutaförordningen böra brytas ut och tas upp som en särskild föreskrift, förslagsvis i en ny 3 a §.

Fullmäktige föreslår slutligen vissa redaktionella ändringar i valutaförordningen. I 7 § första stycket andra punkten valutaförordningen föreskrivs att värdepapper, som har införts till riket genom översändande till valutabank, får lämnas ut av banken "allenast i samband med deras försäljning eller återförande till utlandet", såvida inte riksbanken medger annat. Enligt fullmäktige bör föreskriften läsas så att värdepapperen får lämnas ut endast i samband med att de försäljs till eller förs åter till utlandet. Föreskriften bör, anser fullmäktige, förtydligas t. ex. genom att de citerade orden ändras till "allenast i samband med deras återförande eller försäljning till utlandet".

Enligt 10 a § första stycket 1 och 5 valutaförordningen får löpande betalningar – utan hinder av andra föreskrifter i valutaförordningen – göras och tas emot under förutsättning bl. a. att de går "genom valutabank". Med betalning genom valutabank jämföras enligt en bestämmelse i andra

stycket betalning medelst postanvisning. Eftersom inom den postala organisationen endast "postbanken" hade ställning av valutabank, behövdes tidigare bestämmelsen i andra stycket för att klargöra att löpande betalningar till och från utlandet skulle få utföras också inom postanvisningsrörelsen, som inte hörde till postbanken. Efter postbankens fusion med kreditbanken har det emellertid genom ändring av 2 § andra stycket a valutaförordningen (1974:460) blivit möjligt att förordna postverket i sig som valutabank. Sådant förordnande har också meddelats. Eftersom betalningar medelst postanvisning går genom postverket och sålunda numera "genom valutabank", saknas anledning att behålla den särskilda regeln om att postanvisningsbetalningar skall likställas med betalningar genom valutabank. Riksbanksfullmäktige föreslår därför att denna regel slopas.

Rubriken till 4 och 5 §§ valutaförordningen omfattar bl. a. utförsel av fordringsbevis. Genom ändring av 4 § (1963:176) har emellertid utförsel av fordringsbevis undantagits från reglering. Fullmäktige påpekar att rubriken bör ändras i enlighet härmed. Som en följd av tidigare ändring av 2 § (1974:460) föreslås också att hänvisningen i 9 § första stycket valutaförordningen till 2 § andra stycket c ändras att gälla 2 § andra stycket b.

Remissinstanserna har ingen erinran mot riksbanksfullmäktiges förslag till ändringar i valutaförordningen utom när det gäller *m ö j l l i g h e t e n a t t f ö r e l ä g g a v i t e*. I den delen har *Svenska bankföreningen* och *Post- och Kreditbanken, PK-banken* anfört följande synpunkter. Beträffande förslaget att låta föreskriften i 36 kap. 4 § brottsbalken bestämma den krets av personer, mot vilka ett vitesföreläggande skall kunna riktas, påpekas att denna föreskrift endast avser förverkande i samband med brott, medan den tänkta vitesbestämmelsen synes kunna bli tillämplig även i sådana fall där brott inte föreligger. Vidare anmärker de båda remissinstanserna att den föreslagna vitesbestämmelsen inte innehåller någon begränsning av den tid inom vilken ett vitesföreläggande skall kunna meddelas. Om vitesföreläggandet avser att framtvinga rättelse av en brottslig disposition synes en *maximitid* av fem år, inom vilken föreläggandet skall meddelas, vara motiverad i analogi med den femåriga tidsfristen för förverkande i 36 kap. 9 § brottsbalken. Även vid icke brottsliga åtgärder borde en tidsfrist stipuleras som i vart fall inte borde vara längre än vid brott. I bägge fallen kan för en tidsbegränsning åberopas att bevissvårigheterna både för myndigheter och enskilda kan förutsättas efter en längre tid i regel bli så stora, att utredningen i ärendet blir otillfredsställande.

5 Föredraganden

Valutaregleringens författningsmässiga grundval utgörs av 1939 års valutalag (SFS 1939:350). Valutalagen är en fullmaktslag, enligt vilken regeringen har möjlighet att under vissa i lagen givna betingelser förordna om valutareglering. Detta förordnande har fortlöpande årligen förnyats sedan år 1939.

Valutarenserven har under de senaste åren undergått stora svängningar. Efter en, efter dåtida förhållanden, mycket kraftig nedgång år 1969, ökade under åren 1970–1973 reserven stegvis och uppgick vid 1973 års slut till inemot 12 000 milj. kr. Detta belopp motsvarade värdet av cirka tre månaders import, vilket ungefär var det förhållande mellan valutarenserv och import som rått under 1960-talet genomsnittligt sett.

Det läge som sedan inträdde under hösten 1973 genom de omedelbart kraftigt höjda oljepriserna visade hur snabbt en till synes tillfredsställande situation drastiskt kan förändras. Vid utgången av år 1973 hade Sverige en position i fråga om valutarenserven som vid en jämförelse internationellt sett inte kunde betecknas som särskilt stark. Flertalet industriländer hade en valutarenserv som täckte en större import i månader räknat än den vi hade. Vår bytesbalans som år 1973, trots inträdande störningar under årets sista månader, gett ett överskott på över 5 miljarder kr., uppvisade för år 1974 ett underskott på över 4 miljarder kr. Underskottet medförde en nedgång av vår valutarenserv med 3,5 miljarder kr. Tillsammans med den snabba uppgången av importen har detta medfört att vår valutarenserv kring årsskiftet endast motsvarade en månads import. Enligt vad som nu kan bedömas förutses för år 1975 ett bytesbalansunderskott som till och med är större än det som har angetts i årets finansplan (prop. 1975:1).

Det är självklart att Sverige på sikt inte kan tåla en sådan bytesbalans-situation. I det läge vari Sverige liksom f. ö. en rad andra länder nu befinner sig kommer möjligheter att styra valutarörelserna att spela en inte oväsentlig roll. Den ekonomiska politiken behöver som ett komplement en reglering på valutaområdet, även om en sådan reglering aldrig kan erbjuda ett fullgott skydd mot oönskade betalningsströmmar.

De höjda oljepriserna har ytterligare ökat de påfrestningar som den internationella valutamarknaden sedan några år har varit utsatt för. Kurserna på flera viktiga valutor flyter. Arbetet på en omfattande reform av det internationella betalningssystemet har inte kunnat föras fram till avgörande beslut. Av stort värde för svensk del har dock varit det valutakurssamarbete som har inletts mellan vissa europeiska länder, det s. k. ormsamarbetet. Deltagandet i detta samarbete ställer också krav på en ändamålsenlig svensk valutapolitik.

Enligt vad som kan förutses i dag torde verkningarna av kapitalflödena med anledning av oljeprisernas förändringar vara kännbara för avsevärd tid framöver. Även i många andra länder har den ekonomiska utvecklingen ökat behovet av kontrollmöjligheter av kapitalrörelserna. Fullmäktige i riksgäldskontoret, Svenska sparbanksföreningen samt Post- och Kreditbanken, PK-banken, har ingen erinran mot fortsatt valutareglering. Svenska bankföreningen accepterar också en fortsatt förlängning av valutaregleringen under hänvisning till bytesbalansläget.

Giltighetstiden för det nu löpande förordnandet om valutareglering utgår

den 30 juni detta år. Med hänsyn till vad jag nu har anfört bör förordnande om valutareglering meddelas för ytterligare ett år. Förordnandet bör i enlighet med riksbanksfullmäktiges förslag i sak ha samma omfattning som f. n. Formen för förordnandet torde emellertid bli en annan än hittills.

Enligt punkt 7 andra stycket i övergångsbestämmelserna till den nya regeringsformen (RF) skall föreskrift som enligt äldre lag skall beslutas av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt i stället beslutas genom lag, dvs. av riksdagen. Bestämmelsen i 1 § tredje stycket valutalagen, enligt vilken Kungl. Maj:t i fredstid har kunnat förordna om valutareglering med riksdagens samtycke, har inneburit att förordnandet har beslutats av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt. Enligt den nämnda övergångsbestämmelsen till den nya RF skall sådant förordnande alltså härnäst – i överensstämmelse med principerna i den nya RF – meddelas av riksdagen i form av lag.

Den nämnda bestämmelsen i 1 § tredje stycket valutalagen har vidare inneburit att Kungl. Maj:t i fredstid inte har kunnat väcka förslag i riksdagen om valutareglering annat än på framställning av riksbanksfullmäktige. Enligt 4 kap. 3 § första stycket den nya RF får regeringen emellertid i princip väcka förslag i riksdagen i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning. Regeringens förslagsrätt när det gäller valutareglering får därför inte längre vara beroende av riksbanksfullmäktiges framställning. Även om det således härnäst står regeringen fritt att väcka förslag hos riksdagen om valutareglering, anser jag att det lämpligen bör åligga riksbanksfullmäktige att göra framställning hos regeringen om valutareglering, när det i fredstid bedöms nödvändigt för att nå de centrala mål som har fastställts för den ekonomiska politiken. Jag föreslår att bestämmelsen i 1 § tredje stycket valutalagen anpassas till den nya RF i enlighet med vad jag nu har anfört.

I sin skrivelse har riksbanksfullmäktige föreslagit ändringar i valutaförordningen i fråga om föreläggande av vite, borgen av valutaurlämnning och särskild avgift. Förslagen har i huvudsak lämnats utan erinran av remissinstanserna.

Den möjlighet riksbanken f. n. har enligt valutaförordningen att förelägga vite är begränsad till fall då någon har underlåtit att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt 13 § valutaförordningen och då det gäller att förmå uppgiftsskyldiga att tillhandahålla sina handelsböcker och dithörande handlingar för granskning. Enligt fullmäktiges mening är det önskvärt att möjligheten att förelägga vite inom valutaregleringens område vidgas till att allmänt avse rättelse av oriktigt företagna förmögenhetsdispositioner och uppfyllande av villkor som riksbanken har uppställt med stöd av valutaförordningen. Även när fråga är om valutabrott, kan vitesföreläggande enligt fullmäktiges mening vara en lämpligare reaktion än att sätta i gång hela den rättsliga apparat som polisutredning, åtal, domförande och exekution innebär. Det framhålls vidare att en valutaskada, som har åstadkommit genom valutabrott, i allmänhet inte kan avhjälpas genom förverkande på

grund av brott, eftersom vad som krävs för att avhjälpa skadan är positiva åtgärder, t. ex. att utomlands placerat belopp återförs eller att utländskt bolag som har bildats avvecklas och insatsen i bolaget återförs. Fullmäktige påpekar också att varje möjlighet att framtvinga rättelse saknas, om brottet och möjligheten till förverkande har preskriberats. Vitesföreläggande bör enligt fullmäktiges förslag kunna riktas inte bara mot den som är direkt ansvarig för valutaskadan utan även mot var och en mot vilken yrkande om förverkande vid valutabrott skulle kunna framställas.

Vid remissbehandlingen har bl. a. bankföreningen påpekat att den tänkta vitesbestämmelsen synes kunna bli tillämplig vare sig valutabrott föreligger eller inte och anfört att en maximitid borde fastställas inom vilken vitesföreläggande skall kunna meddelas och att denna tid i varje fall inte borde vara längre än när det gäller förverkande på grund av brott.

För egen del får jag anföra följande. Av vad riksbanksfullmäktige har anfört framgår att tanken är att riksbanken i vissa fall, när valutabrott har begåtts, skall kunna avstå från att ange brottet till åtal och i stället genom ett vitesföreläggande söka åstadkomma att inträffad valutaskada blir avhjälpt. Det kan också tänkas att riksbanken skulle i allvarligare fall finna anledning såväl att låta brottet gå till åtal som att förelägga vite. Att – förutom åtalsangivelse – tillgripa vitesföreläggande kan i dessa fall vara påkallat, om valutaskadan är betydande, exempelvis om olovligt utförd valuta uppgår till mycket högt värde.

Vad de senare fallen angår uppkommer frågan om inte den som sålunda skulle kunna ådömas både straff och vite blir föremål för en form av dubbelbestraffning som bör undvikas. För att en sådan effekt skall undvikas har det ibland måst meddelas särskild föreskrift. Ett färskt exempel härpå finns i 51 § aktiefondslagen (1974:931), där det föreskrivs att den som inte har efterkommit ett med stöd av lagen meddelat vitesföreläggande inte får dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

När det gäller valutalagstiftningen är att märka att det redan f. n. är möjligt enligt valutaförordningen att kombinera straff och vite. Har någon underlåtit att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt valutaförordningen, kan han dömas till straff men också vid vite föreläggas att fullgöra sin skyldighet. Straffansvaret torde dock i regel avse en underlåtenhet att inom viss tid lämna uppgifter, medan det vite som kan komma att utdömas avser därefter fortsatt tredska att fullgöra uppgiftsskyldigheten. Straffet och vitet kommer alltså att gälla två olika tidrymder. Att en myndighet på detta sätt inskrider särskilt mot en fortsatt tredska kan vara i hög grad påkallat. En sådan kombination av straff och vite kan förekomma även utanför valutalagstiftningens område och någon form av dubbelbestraffning är det inte fråga om.

En likartad kombination av straff och vite skulle bli följden, om möjligheten att förelägga vite utvidgas på det sätt riksbanksfullmäktige har föreslagit. Straffansvar kan drabba den som överträder förbud som har föreskrivits i valutaförordningen eller av riksbanken med stöd av förordningen.

Straffansvar kan också följa i de fall där någon har åsidosatt föreskrift som riksbanken har uppställt i fråga om tillstånd enligt valutaförordningen. Vitesföreläggandet skulle däremot ha till syfte att framtvinga åtgärder, varigenom den otillåtna dispositionen eller motsvarande ointetgöras. Döms sådant vite ut, kommer beslutet därom i flertalet fall att grundas på att den förelagde i ett senare skede än det som straffansvaret hänför sig till har underlåtit att vidtaga åtgärder. Det är dock tänkbart att straffansvar – i samband med att någon har åsidosatt eller underlåtit att uppfylla ett med tillstånd förbundet villkor – hänför sig även till sådant senare skede. Införs den föreslagna vitesbestämmelsen, bör det därför samtidigt föreskrivas att den som inte har efterkommit ett vitesföreläggande inte får dömas till ansvar för gärning som omfattas av föreläggandet.

Även om en dubblering av straff och vite sålunda inte skulle behöva befaras, kan enligt min mening en form av dubbel effekt inträda för den händelse egendom som har varit föremål för valutabrott eller värdet av sådan egendom förklaras förverkat. Förverkande- och vitespåföljderna måste nämligen anses åstadkomma i viss mån samma effekt. Båda neutraliserar helt eller delvis resultatet av brottet. Domstolen har emellertid möjlighet att efter en skälighetsbedömning avstå från att meddela förverkandeförklaring eller kan välja att meddela endast partiell sådan förklaring. Det får förutsättas att denna möjlighet utnyttjas om vite har dömts ut. Särskild föreskrift för sådana fall skulle därför inte behövas. För det fall att en dom på förverkande av berörd egendom redan har meddelats, kan däremot enligt min mening ett uttryckligt förbud mot att vitesföreläggande används vara påkallat.

Riksbanksfullmäktige har enligt min mening lagt fram goda skäl för sin uppfattning att en sådan vitesbestämmelse som den föreslagna behövs. Som framgår av vad jag har anfört behöver en sådan bestämmelse inte medföra någon form av dubbelstraffning. Jag förordar därför att en sådan bestämmelse tas in i valutaförordningen och att förhållandet mellan vitet och de straffrättsliga reaktionerna regleras i enlighet med vad jag har angett. I fråga om vitesbestämmelsens närmare innehåll får jag anföra följande.

Jag har hittills endast berört fall i vilka ansvar för valutabrott kan komma i fråga. Den föreslagna vitesbestämmelsen kan emellertid bli tillämplig, fastän straffansvar över huvud inte eller inte längre kommer i fråga. Straffansvar kan av skilda orsaker vara uteslutet. En sådan orsak som särskilt bör nämnas är att brottet har hunnit preskriberas. Vid remissbehandlingen har det föreslagits att en tidsfrist borde anges efter vilken riksbanken inte skulle få meddela vitesföreläggande. Avgörande för huruvida föreläggande kan meddelas måste enligt min mening vara om någon valutaskada som bör avhjälpas kan anses föreligga. Om så är fallet får bedömas från fall till fall. Att uppställa någon absolut tidsgräns för dessa fall låter sig inte göra enligt min mening. I sammanhanget kan erinras om att frågan om preskription av vite är reglerad i brottshalken endast såvitt gäller utdömt vite (35 kap. 7 §). Som framgår

av det följande föreslås att preskriptionstiden för valutabrott skall förlängas till fem och, såvitt avser grova brott, tio år. Även om en motsvarande, uttrycklig regel inte bör gälla för vitesföreläggande, är det enligt min mening rimligt att räkna med att verkningarna av en valutaskada fem eller i allvarligare fall tio år efteråt är så försvagade att föreläggande att vidtaga rättelse inte torde komma i fråga.

Föreläggande bör enligt riksbanksfullmäktiges förslag kunna riktas – förutom mot den som är direkt ansvarig för en valutaöverträdelse – mot var och en som i övrigt tillhör den personkrets mot vilken det kan framställas yrkande om förverkande enligt 36 kap. 4 § brottsbalken. Vid förverkande på grund av brott består denna personkrets enligt vad som föreskrivs i nämnda paragraf av *dels* den som har medverkat till brottet, *dels* den i vars ställe gärningsmannen eller annan medverkande var, *dels* den som genom brottet har beretts vinning *och* *dels* den som efter brottet har förvärvat den berörda egendomen på grund av giftorätt, arv eller testamente eller genom gåva eller som efter brottet har förvärvat egendomen på annat sätt och därvid haft vetskap om eller skäligen anledning till antagande om egendomens samband med brottet.

Av allmänna regler följer att ett vitesföreläggande kan riktas endast mot den som har rättslig och faktisk möjlighet att efterkomma det. Enligt min mening kan en lämplig avgränsning av personkretsen erhållas, om huvudregeln får vara att den som kan förfoga över den avsedda egendomen kan föreläggas, när åtgärd har vidtagits i strid mot valutaförordningen eller med stöd av förordningen meddelad föreskrift eller när ett villkor för tillstånd enligt förordningen har åsidosatts. Detta bör gälla oavsett om han själv eller annan har vidtagit åtgärden eller åsidosatt villkoret. Föreläggande bör dock få riktas mot den som har – sedan åtgärden vidtogs eller villkoret åsidosattes – förvärvat rätt till egendomen endast om fråga är om förvärv på grund av giftorätt, arv eller testamente eller genom gåva eller om förvärvaren hade vetskap om eller skäligen anledning till antagande om sambandet med åtgärden eller åsidosättandet av villkoret. En föreskrift av nu angivet innehåll kommer att omfatta de personkategorier som motsvarar de i 36 kap. 4 § brottsbalken upptagna.

Om egendom har förts ut i strid mot valutabestämmelserna, kan den därefter ha ersatts av annan egendom. Utförda betalningsmedel eller värdepapper har t. ex. omvandlats till ett tillgodohavande i bank. Riksbanken måste rimligen kunna meddela föreläggande i sådana fall, i det nämnda exemplet mot innehavaren av tillgodohavandet. I vitesbestämmelsen har därför som adressat angetts den som kan förfoga över den ursprungliga egendomen eller det som har trätt i stället för denna. Det får förutsättas att – i den mån riksbanken kan välja att rikta ett föreläggande mot den som har förfarit i strid mot en valutabestämmelse eller mot annan adressat – banken i första hand väljer att rikta föreläggandet mot den förre.

Det kan tilläggas att allmänna regler om svensk lagstiftnings räckvidd

drar en gräns för riksbankens möjligheter att förelägga vite enligt den föreslagna bestämmelsen. Självfallet kan ett sådant föreläggande inte riktas mot t. ex. utländska banker, som i sitt hemland tar befattning med härifrån utförd valuta, även om utförseln har skett i strid mot valuförordningen.

Vitesföreläggande kan, som jag nämnt i det föregående, f. n. användas för att tvinga fram vissa uppgifter. Fråga om utdömande av sådant vite prövas enligt 20 § andra stycket valuförordningen av länsstyrelse. Med hänsyn till den nu föreslagna vitesbestämmelsens karaktär bör det enligt min mening ankomma på allmän domstol att pröva frågor om utdömande av vite som har förelagts enligt denna bestämmelse. Det är lämpligt att samma ordning gäller i fråga om sådant vite som f. n. kan föreläggas enligt valuförordningen. Eftersom det är allmän domstol som prövar frågor om utdömande av vite, om särskild föreskrift inte meddelas, bör således 20 § andra stycket utgå.

Tidigare har valuförordningen innehållit en föreskrift om att riksbankens tillstånd fordrades för försträckning mot säkerhet av borgen av valuta utlåning, dvs. borgen av någon som var bosatt i utlandet. Ett av syftena med föreskriften var att riksbanken skulle kunna övervaka finansieringen av sådana investeringar som utländska bolags svenska dotterbolag gjorde här i landet. Föreskriften slopades som obehövlig år 1960. Riksbanksfullmäktige har nu föreslagit att en motsvarande föreskrift åter införs, därför att det i det nuvarande valutaläget har visat sig önskvärt att på nytt kunna övervaka att de utländska moderbolagen lämnar skäliga bidrag till dotterbolagens finansiering av investeringar i Sverige. Förslaget i denna del har inte mött erinran vid remissbehandlingen och jag förordar att en föreskrift motsvarande den tidigare gällande införs.

Regeringen får enligt 2 § första stycket 2 valutalagen bl. a. föreskriva att utländska betalningsmedel och utländska fordringar får – mot vederlag i svensk valuta – förvärvas och föryttras endast i den omfattning och på de villkor regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, riksbanken bestämmer. Sådana villkor kan innefatta en föreskrift om uttagande av avgift, om villkoren i övrigt inte iaktas. Samma stycke punkt 8 medger regeringen rätt att föreskriva att avgift skall tillfalla riksbanken. Med stöd av nu nämnda bestämmelser i valutalagen har i 3 § valuförordningen föreskrivits dels att riksbanken får närmare bestämma i vilken omfattning och på vilka villkor utländska betalningsmedel och utländska fordringar får förvärvas eller föryttras mot vederlag i svensk valuta (första stycket), dels att – om villkor är förenat med föreskrift om att avgift skall utgå – riksbanken även får bestämma att avgiften skall tillfalla riksbanken (andra stycket).

Med hänsyn till att också andra tillstånd enligt valuförordningen än sådana som avser omväxling mellan svensk och främmande valuta kan tänkas belagda med avgifter har riksbanksfullmäktige föreslagit att regeln i 3 § andra stycket valuförordningen ersätts av en mera allmänt hållen

bestämmelse. Enligt denna skulle riksbanken – närhelst tillstånd enligt valutaförordningen förenas med föreskrift om att avgift skall utgå – också få bestämma att avgiften skall tillfalla riksbanken. Remissinstanserna har inte haft något att invända mot förslaget. Även jag biträder det. Om valutaförordningen ändras på denna punkt, torde emellertid också 2 § första stycket 8 valutalagen böra ändras. Där bör sålunda uttryckligen anges att regeringen kan föreskriva att det med stöd av valutaförordningen får bestämmas såväl att avgift skall utgå som att sådan avgift skall tillfalla riksbanken. Den nya bestämmelsen i valutaförordningen bör få en motsvarande avfattning.

Utöver den tidigare föreslagna ändringen i 1 § tredje stycket valutalagen vill jag i det följande ta upp ytterligare några frågor som har samband med den nya RF.

Enligt kungörelsen (1960:485) om förbud i vissa fall mot införsel och utförsel av obearbetat guld m. m. gäller förbud för annan än riksbanken och Internationella regleringsbanken i Basel att införa eller utföra guld och vissa slag av guldvaror. Förbudet avser obearbetat guld i legerat eller olegerat skick, sådana halvfabrikat av legerat eller olegerat guld som är jämförbara med obearbetat guld och slutligen guldmynt, dock inte sådana som är avsedda för samlingar. Undantag från förbudet, som har tillkommit i valutareglerande syfte, får medges av riksbanken. Kungl. Maj:t har beslutat kungörelsen utan stöd av bemyndigande av riksdagen. Enligt den nya RF krävs det emellertid bemyndigande av riksdagen för att regeringen skall få meddela föreskrifter av det slag det här gäller. Dessa tillhör nämligen den ekonomiska lagstiftningen som enligt 8 kap. 3 § den nya RF skall regleras genom lag. Enligt 8 kap. 7 § första stycket 3 kan regeringen dock efter bemyndigande i lag meddela föreskrifter bl. a. om införsel och utförsel av varor, pengar och andra tillgångar. Även om förbudet i kungörelsen äger fortsatt giltighet på grund av en övergångsbestämmelse till den nya RF, vill jag förorda att kungörelsen upphävs och att bemyndigande att meddela förbud mot införsel och utförsel av guld och guldvaror av angivet slag förs in i valutalagen, lämpligen som en ny punkt i 2 § första stycket. Bestämmelser motsvarande innehållet i kungörelsen kan infogas i valutaförordningen, lämpligen i 4 § såvitt gäller utförsel och i 6 § såvitt gäller införsel. I samband därmed bör göras ett tillägg om guld i rubrikerna till 4 och 5 §§ och till 6–8 §§. Någon ändring i sak i förhållande till kungörelsens bestämmelser är inte avsedd. Som hittills bör förbudets föremål, guld och guldvaror av vissa slag, anges med hjälp av tulltaxan. Vilka slag av guld och guldvaror som förbudet omfattar bestäms då av tulltaxan jämte dess anmärkningar. Det innebär t. ex. att – liksom hittills – vissa slag av guldlegeringar, som närmare beskrivs i anmärkningarna till tulltaxan, omfattas av förbudet, medan guldmynt som är avsedda för samlingar inte gör det. Att riksbanken får medge undantag från förbudet och vissa bestämmelser om förfarandet i samband med införsel som nu finns i kungö-

relsen följer av 14 § valutaförordningen och behöver således inte särskilt sägas i de föreskrifter som förs över från kungörelsen.

Valutalagen innehåller bemyndigande för regeringen att i förordning meddela bestämmelser om straff för valutabrott och om förverkande på grund av sådant brott. Enligt 9 § kan regeringen sålunda föreskriva straff, högst fängelse i två år, för överträdelse av föreskrift som meddelas med stöd av valutalagen. Vidare kan bestämmelse meddelas om förverkande av betalningsmedel, fordringar eller värdepapper som brottet avser eller av vederlag därför. Bestämmelsen kan också gälla skyldighet att utge det värde som motsvarar betalningsmedlen, fordringarna eller värdepapperen. Med stöd av bemyndigandet i 9 § valutalagen har bestämmelser om straff och förverkande införts i valutaförordningen. Enligt 15 § första stycket valutaförordningen kan straff ådömas den som 1. bryter mot vissa angivna föreskrifter i förordningen, 2. använder sig av eller medverkar som bulvan för att kringgå förbud som gäller enligt sådan föreskrift, 3. genom oriktig uppgift förskaffar sig rätt att förvärva eller avyttra utländska betalningsmedel eller utländska fordringar mot vederlag i svenskt mynt eller riksbankens tillstånd, 4. underlåter att fullgöra uppgiftsskyldighet enligt förordningen eller 5. vid fullgörande av uppgiftsskyldigheten lämnar oriktig uppgift. Straffet för uppsåtligt brott är böter eller fängelse i högst ett år eller, om brottet är grovt, fängelse i högst två år. Har gärningen förövats av grov oaktsamhet är straffet böter. Brott som är straffbara redan på försöksstadiet är enligt 16 § olovlig in- eller utförsel i strid mot valutaförordningen och brott som avses i 15 § första stycket 3. Medverkan till uppsåtligt brott som avses i 15 eller 16 § föranleder enligt 19 § ansvar enligt brottsbalkens bestämmelser om medverkan till brott. Enligt 18 § valutaförordningen kan den som åsidosätter föreskrift som riksbanken har meddelat med stöd av förordningen, dömas till böter, om han inte är underkastad ansvar enligt 15 eller 16 §. Till böter döms även den som bryter mot tystnadsplikt enligt valutalagen, om han inte är underkastad ansvar för tjänstefel.

Enligt 17 § får betalningsmedel, fordran eller värdepapper förklaras förverkat helt eller delvis, om fråga är om uppsåtligt brott enligt 15 § första stycket 1-3 eller 16 §. Förverkande får dock inte ske i fall då någon förvärvat egendomen eller särskild rätt till den i god tro.

Brott mot valutaförordningen får åtalas endast efter angivelse, såvitt angår brott mot tystnadsplikt som inte innefattar tjänstefel av målsäganden, och annars av riksbanken (20 § första stycket). I fråga om förbuden mot in- och utförsel äger bestämmelserna i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling om förundersökning m. m., beslag, husrannsakan och kroppsvisitation motsvarande tillämpning.

Enligt 8 kap. 3 § den nya RF skall föreskrifter om brott och rättsverkan av brott meddelas genom lag. Har riksdagen lämnat regeringen ett bemyndigande att meddela föreskrifter i visst ämne, t. ex. in- eller utförsel av varor eller andra tillgångar, får regeringen dock såvitt gäller detta ämne

meddela föreskrifter om bötesstraff. Detta framgår av 8 kap. 7 § tredje stycket, där det vidare sägs att riksdagen i lag, som innehåller bemyndigande för regeringen, kan – för överträdelse av föreskrift som regeringen meddelar med stöd av bemyndigandet – föreskriva även annan rättsverkan av brott än böter. Sådan annan rättsverkan av brott är t. ex. fängelse och förverkande.

Valutalagens och valutaförordningens reglering av straff- och förverkandepåföljderna står inte i överensstämmelse med den ordning som sålunda anvisas i den nya RF och bör anpassas till denna. Detta bör enligt min mening ske så att det – med stöd av den förutnämnda regeln i 8 kap. 7 § andra stycket den nya RF – i valutalagen föreskrivs samma påföljder, som nu anges i valutaförordningen, för den som bryter mot förbud eller villkor som meddelas med stöd av valutalagen eller åsidosätter uppgiftsskyldighet som föreskrivs med stöd av lagen. Bestämmelsen om förverkande bör också överföras till valutalagen. De föreslagna bestämmelserna är inte avsedda att medföra någon ändring i sak. Bestämmelsen om förverkande har dock utformats i närmare anslutning till brottsbalkens förverkandebestämmelser. Flertalet bestämmelser i 36 kap. brottsbalken blir direkt tillämpliga på förverkande enligt valutalagen. Bl. a. gäller detta 36 kap. 4 § som reglerar frågan hos vilka förverkande kan ske. I valutalagen behöver följaktligen inte finnas någon motsvarighet till valutaförordningens föreskrift om att förverkande inte får ske i fall då någon förvärvat egendom eller särskild rätt till den i god tro. Vidare föreslås en ändring i sak när det gäller preskription av åtal för valutabrott.

Av de allmänna reglerna om åtalspreskription i 35 kap. 1 § första stycket brottsbalken följer att påföljd för ett valutabrott kan ådömas endast om den misstänkte har häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom två år eller, om valutabrottet är grovt, fem år från den dag då brottet begicks. För skattebrott gäller däremot – delvis på grund av en specialregel i 14 § skattebrottslagen (1971:69) – en preskriptionstid av fem år och, för grovt skattebedrägeri, tio år. Det har visat sig att valutabrott ofta är kombinerade med skattebrott. Det förekommer att olagligt utförda medel aldrig uppges till beskattning. De olika preskriptionstiderna för valutabrott, å ena sidan, och för skattebrott, å andra sidan, försvårar brottsutredningen, särskilt när misstanken avser grovt valutabrott och grovt skattebedrägeri. Utredningen om valutabrottet måste ofta särskiljas från utredningen om skattebrottet och forceras för att preskription av valutabrottet skall kunna undvikas. Jag föreslår därför att en bestämmelse, liknande 14 § skattebrottslagen, införs i valutalagen. Enligt den föreslagna bestämmelsen kan påföljd ådömas, om den misstänkte har häktats eller erhållit del av åtal för brottet inom fem år eller, om brottet är grovt, inom tio år från brottet.

Vad som har sagts nu berör inte ansvarsbestämmelserna i 18 § valutaförordningen. Som tidigare har framgått kan enligt nämnda paragraf böter ådömas den som åsidosätter föreskrift som riksbanken har meddelat med stöd av valutaförordningen (första stycket) liksom den som bryter mot tyst-

nadsplikt enligt valutalagen (andra stycket). Någon anledning att föra över bestämmelsen i första stycket till valutalagen torde inte föreligga. Vad bestämmelsen i andra stycket beträffar blir den överflödigt, om riksdagen antar de förslag till ny lagstiftning angående ansvar för funktionärer i offentlig verksamhet, m. m., som läggs fram genom prop. 1975:78 och som avses träda i kraft den 1 januari 1976. Jag föreslår därför att bestämmelsen upphävs och att en därav föranledd jämkning görs i 20 § första stycket.

De tidigare berörda bestämmelser i valutaförordningen som gör varusmuggningslagens föreskrifter om förundersökning och tvångsmedel tillämpliga vid utredning av vissa valutabrott innebär sådana inskränkningar i medborgerliga rättigheter som också enligt 8 kap. 3 § den nya RF måste meddelas i lag. Bestämmelserna bör i enlighet med det förut sagda föras över till valutalagen.

Av den nya RF följer att bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om brevgranskning kan lämnas endast för krig och därmed jämförliga förhållanden (jämför 2 kap. 3 §, 8 kap. 7 § tredje stycket och 13 kap. 6 § RF). Enligt 1 § tredje stycket första punkten valutalagen kan bemyndigande för regeringen emellertid omfatta rätt att med stöd av 5 § 2 samma lag meddela sådana föreskrifter i fredstid. Nämnad bestämmelse i 1 § bör därför ändras.

Slutligen bör vissa andra jämkningar göras i valutalagen och valutaförordningen. I valutalagen bör med hänsyn till den nya RF ordet "Konungen" bytas ut mot "regeringen" samt "riksdagssession" och böjningsform av detta ord mot "riksmöte" i motsvarande form. Med anledning av vad riksbanksfullmäktige har anfört i fråga om 7 § valutaförordningen föreslår jag, att paragrafen ändras så att däri anges att värdepapper, som har införts genom översändande till valutabank, får lämnas ut av banken endast i samband med värdepapperens försäljning till någon som är bosatt i utlandet eller återförande till utlandet, såvida icke riksbanken medger annat. Som framgår av fullmäktiges skrivelse bör vidare det förhållandet att postverket som sådant, efter postbankens fusion med kreditbanken, kan förordnas och också har förordnats som valutabank föranleda en ändring av 10 a § valutaförordningen. En hänvisning i 9 § första stycket till viss bestämmelse i 2 § bör också ändras. Eftersom 4 § i förordningen (4 § ändrad 1963:176) inte längre reglerar utförsel av fordringsbevis, bör slutligen rubriken till 4 och 5 §§ ändras.

6 Hemställan

Jag hemställer att regeringen

dels föreslår riksdagen att antaga förslagen till

1. lag om ändring i valutalagen (1939:350),
2. lag om tillämpning av valutalagen (1939:350),

dels lämnar riksdagen tillfälle att yttra sig över förslaget till

3. förordning om ändring i valutaförordningen (1959:264),

4. förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen (1959:264).

7 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredraganden har anfört för den åtgärd eller det ändamål som föredraganden har hemställt om.